

Skolforskningspodden avsnitt 41: Främja läsförmåga och motivation med självständig tyst läsning

INFORÖST 2: [00:00:01]: Praktiknära skolforskning, vad är det?

INFORÖST 3: [00:00:04]: Vad finns det för forskning inom just ditt ämne?

INFORÖST 4: [00:00:08]: Undervisning på vetenskaplig grund, hur gör vi?

ANNA [00:00:15]: Hej och välkomna till Skolforskningspodden, där vi idag ska prata om en rapport i serien Skolforskningsinstitutet sammanfattar och kommenterar, som heter *Självständig tyst läsning med tillägg - effekter på elevers läsförmåga, motivation och läsvanor*. Med mig idag har jag två gäster som på olika sätt varit med och tagit fram den här rapporten. Hej och välkomna, Mats och Linda. Ni kan väl börja med att presentera er, berätta vilka ni är och hur ni har jobbat med den här rapporten? Vi börjar med dig, Mats.

MATS [00:00:52]: Ja. Jag heter som sagt Mats Tegmark, och kommer från Högskolan Dalarna, och jag har jobbat med den här rapporten som forskare, där jag då har tittat på den här rapporten, vi har granskat den, och sen har jag också kommenterat den i den här kommentaren som finns på Skolforskningsinstitutet hemsida.

ANNA [00:01:14]: Och Linda.

LINDA [00:01:19]: Ja, precis. Jag heter Linda Wikström, och jag arbetar som lärare på högstadiet i ämnena svenska och svenska som andraspråk. Och jag har varit en av lärarna som har granskat rapporten inför publicering.

ANNA [00:01:31]: Varmt välkomna, säger jag. Vi på Skolforskningsinstitutet gör systematiska översikter som utgår från de verksammars behov, men ibland så hittar vi översikter som andra redan har gjort som täcker ett behov som vi har upptäckt, och då istället för att uppfinna hjulet på nytt så tar vi den översikten och som sagt var sammanfattar och kommenterar den ur ett svenskt perspektiv, och då är det alltså den här översikten som vi hittade som heter "Effects of additions to independent silent reading on students' reading proficiency, motivation, and behavior: Results of a meta-analysis". I den här översikten då det som står i fokus är då självständig tyst läsning, men de har väl upptäckt ett behov att man behöver vidareutveckla STL, och att det finns vissa begränsningar. Och frågan som de har i översikten... Eller det är två frågor, och det är då om tillägg till självständigt tyst läsning, kan det bidra till utveckling av elevernas läsförmåga och motivation att läsa eller deras läsvanor, och om det finns några samband mellan effekternas storlek och vilket typ av tillägg man har använt, men även elevernas bakgrund eller studie och

mätgenskaper? Vi kan väl börja med att jag frågar dig Mats: Vilka typer av tillägg är det som man har undersökt i den här översikten?

MATS [00:03:03]: Precis. Jag tror att man först kanske måste backa litegrann och titta det här med självständig tyst läsning, vad det är för någonting och var det kommer ifrån, och då om man tänker att elever sitter själva och läser tyst i skolan den metoden, om man vill kalla det för det, den är nog lika gammal som skolan, det har man alltid gjort. Det som skiljer den här självständiga tysta läsningen är just självständig, och med det är inte bara att de sitter en och en, utan det är att eleverna själva väljer texten, att man får själva välja ut vad man vill läsa på någonting, och sen också hur man tar sig an texten är också ganska självständigt. att det är inga speciella frågor man ska svara på eller det är ingenting som ska mätas direkt efter. Det här kom redan på 60-talet det här med självständigt tyst läsning, och anledningen var att televisionen bredde ut sig då när den kom på 50-talet i USA, och man var orolig: "vad kommer hända med barn och ungdomars läsvanor nu när man sitter och ser på tv på kvällarna?", och då introduceras det här, och sen har man då forskat kring det och sett att: "jo men det finns ett tydligt samband mellan läsmängd, hur mycket man läser för att få det här läsflytet och så vidare och läsförståelsen och sen hur man klarar sig längre fram i skolan och i livet", så det visste man. Men det här med att de fick välja själva och att de får läsa de texter de vill och de behövde inte svara på någonting efteråt och så vidare det var svårt att mäta effekten på det här, och det kom också kritik. Det var ganska intressant att se då, redan på 60-talet fanns det kritik, och sen har man forskat och sett att: "jo men det stämmer nog att det finns vissa utmaningar med det här", och sen har man då försökt göra någonting åt de här utmaningarna, och det är det precis: "vad kan man göra då för att få det här så effektivt som möjligt?", det är det som de här forskarna har undersökt här, och ser då, och då kan man bara ta några saker då, vad det är för tillägg man gjorde, bland annat var det att man märkte att eleverna kanske valde ibland lite för lätta texter, alltså de blev inte utmanade tillräckligt mycket, det var en sak man ville komma till rätta med, sen fanns det också kritik på att de läste fel texter i USA, det här känner ni till, att föräldrarna sa att: "jag gillar inte att mitt barn får välja själv från biblioteket, jag tycker att ni som lärare ska tala om..." Sådana som Linda ska säga att "det här är bra texter. Det här ska ni läsa". Sen var det också det här att man visste också att det var viktigt att följa upp och prata och diskutera om det man har läst, och det gjorde man inte här då. Så det var framför allt de sakerna man ville se: Blir det bättre effekt om vi lägger till de här delarna?, och det vanligaste kanske det var just det här med stöttning, man kallar det för sådana här scaffolded independent silent reading, att man ska få hjälp med att välja ut text och sen få hjälp att sätta upp mål med själva läsningen, och sen att läraren ska kunna under tiden eleverna läser kolla upp: Hur det går det? Behöver du hjälp med någonting?, och så vidare. Och det har kommit ganska många sådana studier, och nu vill de systematiskt följa upp resultaten av de här tilläggen för att se: Blir det bättre om man hjälper eleverna på olika sätt med de här stöttningen, än att de bara får sitta helt själva och läsa?.

ANNA [00:05:58]: Eleverna i de här studierna, visst är det väl så att forskarna utgick ifrån att det är framför allt elever med lässvårigheter som har det här behovet?

- MATS [00:06:11]: Precis, det stämmer. De har valt ut de här studierna och haft olika inkluderingskriterier där man väljer ut dem, och då har man sett att det var väl ungefär på hälften av studierna där man kunde säga bestämt att: Här är de elever som man har testat de här tilläggen på, det är sådana som har statistiskt sett en högre sannolikhet att ha lässvårigheter då, precis, och att det var det som man framför allt ville undersöka, och se: Kan de här ... Det kan man förstå då, jag menar att det är inte så lätt om man har... Det är tufft, och man kanske inte har någon bra stöttning hemifrån, man kanske har, som en del av Lindas elever här då, målspråket är inte ens förstaspråk, då vet man att det är fler utmaningar, och de kanske behöver mer hjälp än andra elever då.
- ANNA [00:06:53]: Och Linda, vad tycker du om den här rapporten, om resultaten? Vad var mest intressant för dig, och var det något som kanske förvånade dig, eller var det något du reagerade särskilt på?
- LINDA [00:07:07]: Nej, men jag håller med om att elever som har svenska som andraspråk de behöver den här stöttningsen. Man kan inte lämna andraspråkselever att läsa på egen hand, utan de har behov av att få hjälp att prata om svåra ord och om texten, personer i texten, och också få hjälp med att välja ut ett urval av böcker, som du Mats var inne på, alltså att man kanske väljer ut åtminstone tre böcker som eleverna kan välja bland, för att det brukar vara svårt för de som inte har kommit så långt i sin läsutveckling att veta vilka böcker som man ska läsa och som passar deras språkliga nivå just nu. Det här gäller ju elever som inte har kommit så långt i det svenska språket. Jag tänker elever som är vana att läsa, de kan själva välja sina böcker på biblioteket, men de här behöver den här stöttningsen, absolut, det har jag sett. Det är något som vi jobbar med hela tiden, vi lämnar dem aldrig ensamma, utan man pratar med dem i den tysta läsningen, och ibland får de läsa lite högt, och man kollar av. Och då kom jag in lite grann på det här med den här opåkallade hjälpen som det sägs i rapporten, att elever känner då att man inte vill bli störd i sin läsning, utan man vill läsa och komma in djupt i sin läsoplevelse, men där känner jag just när det gäller andraspråkselever så vill man faktiskt ha den hjälpen, alltså de vill att man pratar med eleverna även under själva läsningen. Men ett sätt att undvika det här att man stör eleverna, för det vill man inte som lärare, då kan man jobba mycket med förförståelse i stället, att man förbereder eleverna innan läsning, pratar om sådant som ska hända och sammanfattar lite grann av det som man tror ska hända, och kommer igång med samtalet kring boken innan, och då klarar sig eleverna bättre. Och sen kan man försöka då att vänta med att bearbeta det man har läst till efter läsoplevelsen är klar.
- MATS [00:09:20]: Ja, jag håller med Linda här, och dels skiljer det väldigt mycket mellan elever, oavsett om man har svenska som sitt första- eller andraspråk. Men också det här att man gör före och efter, det var precis det vi såg, att där det var mest effektivt, där eleverna läste mest och [där? 00:09:32] man fick ut mest av, det var där de var väl förberedda inför det här, och sen även följer upp efteråt. När man läser den här, vår sammanställning här, jag presenterade den faktiskt på några skolor här under vecka 44, och då kom det fram några lärare som sa att: Ja men du, jag ser här att man ska

inte hjälpa dem, man ska inte prata med eleverna och så vidare, sa jag: Jo men det är jätteviktigt att man gör det och följer upp, men det var specifikt under den här självständiga och tysta läsningen, så man måste komma ihåg att det är just under den tiden, och framförallt var det också de här... Det var inte de som hade mest utmaning, utan det var eleverna som kanske hade kommit ganska långt, det var de där man såg den här negativa effekten av det. Så man får inte blanda ihop det här, att under själva läsningen då är det jättebra om de inte får för mycket opåkallad hjälp, men före och efter då ska man absolut prata med eleverna och diskutera och hjälpa dem.

INFORÖST [00:10:20]: Du lyssnar på Skolforskningspodden, där undervisning och forskning möts.

ANNA [00:10:26]: Linda, jag skulle vilja fråga dig, tycker du att det som undersöks i studierna, beskrivs det väl? Framkommer det? Hur har man gått till väga och hur man som lärare kan använda sig av de här resultaten? Kände du när du läste att rapporten ger stöd i hur man kan använda sig av de här tilläggen?

LINDA [00:10:46]: Ja, det tycker jag att den gör, jag känner ju igen mig mycket i det arbete som vi håller på med i praktiken, och jag tycker att det här ger stöd för min egen undervisning, hur pass viktigt det är med de här tilläggen. Och speciellt vill jag lyfta med det här med sociala interaktionen, alltså att få prata om det man har läst, alltså boksamtal, att det tycker jag är viktigt just för att skapa den här motivationen bland eleverna, alltså de längtar för att komma till lektionen och ha boksamtal tillsammans. I rapporten så visade statistiken att det var kanske inte någon... Ja, man kunde inte riktigt mäta den här effekten i den här översikten, men jag kan säga att det är som Mats säger, man kan inte precis mäta allting när det gäller läsning, men det går att mäta läshastighet. Men just det här med att få samtala tillsammans i gemenskap, det ger väldigt mycket, och det är motiverande bland elever och lärare att få ha de här samtalen. Så det är ett tillägg som jag verkligen vill lyfta. Och jag tror att den här rapporten får lärare att förstå hur viktigt det är med de här tilläggen, att man kan inte bara använda böckerna som eleverna läser som bänkböcker, alltså som man hade förr i tiden, alltså något tidsfördriv när man är klar med någon uppgift, utan man ska jobba vidare med eleverna, och då är det att både förbereda innan läsning och även då jobba mycket efter läsningen, om än det är den här självständiga, tysta läsningen i grunden.

ANNA [00:12:27]: Ni skriver också om det här med en läsaridentitet och egna läsförmågan, det är väl svårt att mäta i den här typen av studier. Hur kan man tänka kring det?

MATS [00:12:41]: Mm. Ja men jag kan spinna vidare på det som Linda sa där, för att när det handlar om just motivationens betydelse då i vår svenska kontext här så är det så att man brukar skilja mellan den yttre motivationen och den inre motivationen, och den här yttre, det vill säga det är om läraren säger att: Nu har vi läsning här. Nu ska vi göra det. Och då gör eleverna oftast det, då drivs de av det, men det kommer utifrån så att säga. Eller att: Det här behöver ni klara av för att få godkänt, och så vidare. Och den

motivationen används ju hela tiden i skolan. Men det som gäller i längden, att få här intresset, att ska komma mer inifrån, att man känner att: Jag väljer själv att läsa här nu. Då är det otroligt viktigt det här att man förstår som lärare också att det här är ingenting som eleverna kommer med och har motivation, utan det är någonting man utvecklar och internaliserar i relation till andra. Så precis som Linda sa där, att om man vet att: Nu kommer vi prata om det här innan, ja då vill jag vara med också, för då är de andra med, och jag vill kunna bidra till det här. Då drivs man av den här självdrivna motivationen. Det har man sett också i studier, att på låg- och mellanstadiet då är det ofta så att man vill vara med, det är roligt i skolan. Man vill vara med om det här. Men sen i högstadiet när det ökar, kraven ökar, då finns det en risk att man tappar det här, att de börjar att inte se sig själva som läsare. Så det är precis det som handlar om det här med synen på sig själv, att de säger: Jag är ingen bra läsare, säger de, och så vidare. Och där tror jag att det är viktigt att man håller i det, så att de får känna sig duktiga, att när de har varit med i en diskussion och känner: Jag kunde vara med här! Då vet man att sannolikheten att de fortsätter att intressera sig för läsning ökar.

- LINDA [00:14:12]: Precis, jag kan verkligen hålla med dig där Mats, att eleverna måste få känna att de lyckas med läsningen, för att många gånger så upplever speciellt andraspråkselever att de inte är goda läsare, och de har aldrig många av dem mött skönlitteratur i sina hemländer. Så att just att få lyckas att läsa en bok och sen diskutera den tillsammans det ger så mycket för dem, och då har jag sett att det är viktigt att hjälpa de här eleverna med urvalet av böcker. Och ofta så vill de läsa någonting som speglar deras erfarenheter, så att de kan känna igen sig i böckerna. Så det är något som vi brukar jobba med på våra SVA-lektioner.
- ANNA [00:14:58]: Får jag fråga, det här att hitta en lästaridentitet, den här översikten täcker en enorm ... Det är från lågstadiet till gymnasiet. På lågstadiet, ettan-tvåan, den här motivationen är den lika viktig där, eller handlar det mer om att traggla i de tidiga åren?
- LINDA [00:15:21]: Där kan jag säga i alla fall att motivationen behövs ju i alla åldrar, så är det. Och jag har sett att på lågstadiet så är det så att eleverna tycker om att lyssna på högläsning, men sen när de ska läsa sina egna böcker mer självständigt då har man inte ork och kraft att ta sig igenom boken på egen hand, så att det krävs den här stöttningen och de här tilläggen även för elever som är i början av sin läsutveckling helt enkelt, inte bara för elever som har andraspråk eller andra som har problem med läsning, utan det är i alla åldrar som man måste stötta.
- MATS [00:16:01]: Jag kan lägga till också det att, precis som Linda säger, att det finns sådana studier där man har gjort de här longitudinella, då har man tittat just på lågstadiet, och så har man tittat: Vad som händer då på högstadiet med samma elever?, så man har sett: Vad har de gjort?. De har börjat tidigt och fått den här stöttningen tidigt, och har fått goda läserfarenheter. Det finns en fara idag litegrann när man säger att: Vi ska börja tidigare och tidigare, att man försöker ställa krav nästan i förskolan att de ska vara väl förberedda. För många elever, när de börjar skolan, kan redan läsa, en del, men det är långt ifrån alla, och då får det inte bli så

att de som inte kan direkt känner att: Nej men jag verkar inte vara någon sådan här läsare, jag ser ju hur de alla andra kan. Och då påverkar det direkt hur de ser på sig själva och deras självförtroende till läsningen. Så att det är jätteviktigt att man där får ganska snabbt goda erfarenheter och känner att: Det här ordnar jag, det här kan jag fixa. Och då är det bra med tänker de elever som du sa Linda, som kanske inte har det här hemifrån, och så kommer andra då som har suttit och läst och fått lyssna på högläsning under hela sin uppväxt, och det är jätteviktigt att de fångas upp redan där så att de stärks i den här läsningen, för sen vet man att det kommer få effekt sen när de kommer upp på högstadiet.

LINDA [00:17:09]: Precis, det säger vi ofta, att just den här orken att ta sig an längre texter, det är något som vi behöver träna på, och ett sätt det är att ge tid för läsning i skolan, för som du säger, det är mycket annat som tar elevernas uppmärksamhet på högstadiet, det är sociala medier och andra fritidsaktiviteter. Så att jag ger alltid eleverna tid för läsning i skolan. Barn från hem där man läser lite måste komma till en skola där man läser mycket tycker jag.

ANNA [00:17:43]: Jag vet inte om det var i den här översikten eller om det är något annat jag har läst där de också pekade på betydelsen av att även läraren och lärarassistenter sitter i klassrummet och läser, så att man får inspiration från vuxna, att vuxna faktiskt väljer att läsa, de som inte behöver, de tvingas inte av en lärare, utan de väljer att sitta och läsa, det är också väldigt motiverande för eleverna. Men sen var det också kul, som du sa inledningsvis Mats, att det var på 60-talet, visst var det så? Att man var orolig för. Saker och ting går igen. I dag pratar vi om sociala medier, och barnen läser inte, men det verkar som att det i stort sett alltid har varit samma diskussioner, samma oro. Jag tänkte på något annat sådant där tillägg som de tog upp var det här om redovisningsplikt. Hur ser man på det? För det är svårt att följa eleverna och veta att de faktiskt lär sig. Hur ser den balansgången ut i [klassrummet? 00:18:48]?

LINDA [00:18:51]: Ja, jag tänker att vi använder bland annat läsloggar som ett tillägg som nämns i rapporten, och det tycker jag är bra, för den kan man lägga upp på lite olika sätt, du behöver inte ha direkta frågor på texten, utan där kan eleverna skriva ner saker som de har fastnat för eller de frågor som de får när de läser under tiden eller de ord som de har fastnat för, det är inte så att vi ska ge dem allting i förväg, utan de ska också se vad det är som de kanske fastnar för, eller något som de har stött på som är ett hinder i sin läsning, och då tar man upp det och sen skriver man ner det i sin loggbok, och de som har svårt med språket kan också spela in muntliga läsloggar. Så det är ett sätt att få fram vad eleverna tycker kring läsningen. Det har varit positivt.

MATS [00:19:47]: Det såg man också i den här studien, det här att läsloggar för bedömning det var inte ... Utan det var så att man följer upp, så att de känner också, eleverna, att läraren är intresserad av att höra vad jag reagerar på i den här texten, och att det skapar en motivation. Däremot om det är så att läraren skriver frågor i förväg, att: Det här ska ni svara på nu i texten, då har man sett då läser de frågorna först och så letar de efter var de hittar svaren, och det är inte så man dras in i en text och få bättre läsvanor och

läsmotivation, utan det är tvärtom. Och det finns ett ... Jag minns själv, jag gick i en amerikansk high school ett år på 80-talet, och där var det mycket snack om det här med självständig tyst läsning, och då var det så att läraren valde ut böcker, för hon visste vilka som funkade, så man fick lov att välja någon av dem, man kunde inte välja helt fritt, men man fick ändå göra ett val, och det man skulle göra när man läste den här det var att ställa frågor till resten av eleverna: Vad väckte det här för frågor? Vad vill jag mer ha svar på? I stället för att man skulle ge svar så fick man som elev ställa, och det där var ett ganska smart sätt att få eleverna att känna: Det här var intressant! Så fick man med de andra eleverna i det här, man fick diskutera det man hade läst, och det är ett sätt att följa upp läsningen där de inte känner sig bedömda, att de ska bli redovisade, för det vet man att det kan skada den här inre motivationen på sikt då.

ANNA [00:21:01]: Ett annat tillägg som tas upp är det här med fortbildning i den metod, det tillägget. Och vad tror du Linda, kan man använda den här typen av rapporter, eller vad gör man för fortbildning? För att det var lite otydligt tycker jag hur det framkom, hur man får den här fortbildningen.

LINDA [00:21:25]: Ja, alltså det ser väldigt olika ut på olika skolor, men just när det gäller den här rapporten så har jag använt den i skolan, och vi har jobbat med ett litet aktionsforskningsprojekt, där vi jobbar just med fokus på att förbättra läsningen bland eleverna. Så att den här rapporten har varit en del av det arbetet, just att träna på att eleverna ska bli bättre, alltså självständiga läsare, och då har vi en satsning på min skola där vi läser nu i alla ämnen, och det gör vi 50 minuter per vecka på vår mentorstid, alltså på ett arbetspass, där vi prioriterar läsning av olika slag. Så att det här är en del av vårt projekt just på skolan, men sen tränar vi också på att, som vi var inne på, att öka läshastigheten bland eleverna på högstadiet, för att många elever de ligger inte alls på högstadienivå när det gäller läshastighet, och har man inte det då blir det svårt med att kunna koncentrera sig på läsförståelsen.

MATS [00:22:36]: Lindas exempel är väldigt bra här, för att det framgår i studien också att bara ha en fortbildning i en viss metod, att: Här, de här tilläggen kan man använda, och så här kan man göra. Det gav ingen direkt effekt, och så finns det andra studier också som visar, att om skickar alla lärare på en föreläsning eller något sådant där det är väldigt svårt att se någon direkt effekt på det, men däremot om man arbetar då snarare nerifrån upp än uppifrån ner, det vill säga att man utgår kanske då i Piteå och tittar: Vad har vi, våra elever, våra skolor – vad har vi för behov här? Vad behöver vi för någonting? Och så jobbar man då tillsammans med någon forskare i sådana här aktionsforskningsprojekt och utgår från sina elever och sin kontext, då brukar det bli mycket större effekt på elevernas resultat och så vidare. Så jag tyckte det var ett bra exempel du gav där, Linda.

ANNA [00:23:18]: Och det får faktiskt avsluta dagens avsnitt av Skolforskningspodden. Tack och hej!

Talare [00:23:27]: Du har lyssnat på Skolforskningspodden, en podd där undervisning och forskning möts. Vi finns också på webben – skolforskningsportalen.se.